

<https://doi.org/10.52256/2710-3560.97.2023.97.17>
УДК 378:37.01

Антоніна Сторожук,
кандидат мистецтвознавства, доцент,
вчений секретар,
КЗВО «Барський гуманітарно-педагогічний коледж
імені Михайла Грушевського», м. Бар
ORCID ID 0000-0002-8509-1081
storozjuk49@ukr.net

РОЛЬ ФОЛЬКЛОРУ В ЖИТТІ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА

У статті розглядаються проблеми духовності сучасної молоді, що є ознакою свідомої зрілості та розвитку суспільства. Увагу зосереджено на впливі фольклору на формування національної свідомості та самоідентифікації молодого покоління. Автор статті наголошує на нагальній потребі суттєвого посилення уваги кожної нації до національних святинь, підняття на вищий рівень проблем національного виховання серед молодого покоління та формування в молоді належної поваги до нетлінних багатовікових надбань свого народу, в отриманні (особливо в спільноті молодих) ґрунтовних відомостей і сучасних систематизованих знань про народну творчість (фольклор).

Метою статті є з'ясування та наукове обґрунтування ролі фольклору у формуванні духовної культури особистості, що є запорукою сталого розвитку сучасного суспільства в цілому.

Обґрунтовано суспільну необхідність у тому, щоб у запропонованих процесах, що передбачають впровадження нових технологій національного спрямування в практику роботи зі здобувачами освіти, повинно знайти природне поєднання традиційних і сучасних знань про фольклор, який у сьогоденні виступає не як мистецтво, а ретельно опрацьована система магічних ритуалів, колосального значення езотеричний код, розшифровка якого лише розпочинається.

З'ясовано, що за вагомими результатами досліджень генетики, кожна людина успадковує від свого роду не тільки фізичні, а й духовні властивості. Однак, щоб пізнати в цілому духовність народу (чи будь-якої людини, зокрема) необхідно, щонайменше, пізнати в багатьох поколіннях духовність предків.

Автор зазначає, що, як показав плін історії, духовність це особливе й багатогранне явище, що характеризується непересічними якостями це не матеріальні й не тілесні якості. Тому, нашу увагу слід загострити на децю фундаментальному (основоположному), що серед іншого, вирізняє духовність. Слід загострити нашу увагу на тому, що духовність завжди наповнена національно-культурною ідентичністю.

Український фольклор здійснювати дає змогу сьогодні цілеспрямовано формувати загальнолюдські норми моральної свідомості, розвивати морально-етичні почуття, ставлення та звички поведінки молоді. Досить важливою на сучасному етапі розгляду стає повага до праці, трудових традицій, знарядь праці, звичаїв, пісень та розваг, нарешті – могил наших мудрих та співучих предків. Усе це дороге для нас, і як особиста пам'ять людини формує її совість, шанобливе ставлення до рідних та близьких, до родичів та друзів – старих друзів, тобто найбільш вірних, з якими їх пов'язують спільні спогади, – так і історична пам'ять народу формує моральний клімат та суспільство загалом, у якому живе цей народ.

Ключові слова: мистецтво, фольклор, національна духовність, молодь, суспільство, національна свідомість.

Antonina Storozhuk. The role of folklore in the life of modern society

The article examines the problems of spirituality of modern youth, which is a sign of conscious maturity and development of society. Attention is focused on the influence of folklore on the formation of national consciousness and self-identification of the younger generation. The author of the article emphasizes the urgent need to significantly increase the attention of each nation to national shrines, to raise to a higher level the problems of national education among the younger generation, and to form in young

people due respect for the imperishable centuries-old heritage of their people, in obtaining (especially in the youth community) thorough information and modern systematized knowledge of folk art (folklore).

The purpose of the article is to clarify and scientifically substantiate the role of folklore in the formation of the spiritual culture of an individual, which is the key to the sustainable development of modern society as a whole.

There is a well-founded social need for the fact that in the proposed processes involving the introduction of new technologies of national orientation into the practice of working with students of education, a natural combination of traditional and modern knowledge about folklore, which today acts not as art, but as a carefully worked-out system of magical rituals, should be found, an esoteric code of colossal importance, the deciphering of which is just beginning.

It has been found that according to the significant results of genetics research, each person inherits not only physical, but also spiritual properties from his kind. However, in order to know the spirituality of the people as a whole (or any person, in particular), it is necessary, at least, to know the spirituality of the ancestors in many generations.

The author notes that, as the course of history has shown, spirituality is a special and multifaceted phenomenon characterized by unique qualities that are not material or bodily qualities. Therefore, our attention should be focused on something fundamental, which, among other things, distinguishes spirituality. We should focus our attention on the fact that spirituality is always filled with national and cultural identity.

Ukrainian folklore allows today to carry out purposeful formation of universal norms of moral consciousness, development of moral and ethical feelings, attitudes and behavior habits of young people. Respect for work, work traditions, work tools, customs, songs and entertainment, finally - the graves of our wise and singing ancestors becomes quite important at the modern stage of consideration. All this is dear to us, and just as a person's personal memory forms his conscience, a respectful attitude towards family and friends, relatives and friends - old friends, i.e. the most faithful ones, with whom they are connected by common memories - is so historical the memory of the people forms the moral climate and society as a whole in which this people lives.

Key words: *art, folklore, national spirituality, youth, society, national consciousness.*

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими і практичними завданнями. У національній доктрині розвитку освіти в Україні увага зосереджується на національному вихованні як одному з головних пріоритетів освіти, її органічної складової, що спрямована на виховання свідомого громадянина, патріота своєї нації. Виховна система вищої школи країн Європейського Союзу розбудовується згідно з європейськими стандартами, в основі яких закладені ідеї-теорії виховної практики.

За останні десятиліття стабільно виникали численні питання щодо виховання свідомого громадянина нашої держави. Однак, особливо загострилися вони саме тепер, коли Україна виборолла свою незалежність і стала окремою одиницею у світовому співтоваристві, що передбачає гідне збереження власної культури кожною державою зокрема.

У зв'язку з цим виникає нагальна потреба суттєвого посилення уваги кожної нації до національних святинь, підняття на вищий рівень проблем національного виховання серед молодого покоління та формування в молоді належної поваги до нетлінних багатовікових надбань свого народу. Закономірно виникла суспільна потреба в отриманні (особливо в спільноті молодих) ґрунтовних відомостей і сучасних систематизованих знань про народну творчість (фольклор). Не применшуючи роль інших чинників впливу на життєдіяльність і вагу відповідних знань і образів давнини, можна зазначити, що сьогодні, на початку III тисячоліття, ми маємо всі підстави стверджувати, що унікальним і правдивим транслятором ключових процесів історичного розвитку кожного народу завжди був (і продовжує бути) фольклор – народні знання, народна мудрість. У будь-якому історичному часі він відзначається національною специфікою [11, с. 360].

На відповідну стійкість фольклору як явища мав вплив наступний факт. В усі часи будь-яке соціальне середовище було й залишається найродючішим і найдоступнішим ґрунтом для народної творчості, що традиційно виникає й поширюється усно, відтак «... усе надбане й сприйняте нею органічно входить до репродуктивного й продуктивного потенціалу її культури» [10, с. 49].

Аналіз основних досліджень і публікацій із зазначеної проблеми. Сучасний історичний період очікує від суспільства не тільки створення нових наукових праць, розглядом яких стали б глобальні проблеми культурно-історичних кроків держав співтовариства. На часі широке розгортання

різного роду досліджень регіонально-локальних культур, вивчення яких допоможе розв'язати низку численних проблем. Вони насамперед стосуються важливих питань збереження національних культур і духовності окремих народів. Працюючи в цьому напрямку, слід пам'ятати, що саме регіональні культури з їх схожістю, відмінностями і окремими суперечностями у цілому покликані надати неабиякої цінності та своєрідності європейській і світовій культурі в цілому.

У численних наукових працях, які ґрунтовно розглядають фундаментальні здобутки світу за минулі історичні періоди, що мають причетність до цих важливих питань, йдеться про те, що власною історією етногенезу й особливою колективною пам'яттю наділений кожен народ, навіть найменший [12]. Фольклор завжди приваблював музикознавців та дослідників естрадного мистецтва. Цю тему досліджували у різних аспектах: культурологія, педагогіка, мистецтвознавство, філологія, етномузикологія [1].

Вивчаючи й аналізуючи цей феномен історії, наука виступає як: а) сфера людської діяльності, функцією якої є вироблення й теоретична систематизація об'єктивних знань про дійсність; б) як одна із форм суспільної свідомості, що охоплює як отримання нових знань, так і обробку їхніх результатів [8, с. 10].

Розширюючи розуміння терміну «фольклор», учена С. Грица в одній зі своїх відомих праць небезпідставно називає фольклор «могутнім фактором збереження народних святинь». На її думку, без цього важливого фактора (на тлі «стандартизованого «ширвжитку»), людина втрачає свою індивідуальність, а далі – зв'язок із навколишнім світом. Фольклор, як зазначає науковець, – не що інше, як «екологічна культура та ідеологія людини, котра успішно регенерує давні традиції, повертаючи нас до витоків» [3, с. 57].

Метою статті є з'ясування та наукове обґрунтування ролі фольклору у формуванні духовної культури особистості, що є запорукою сталого розвитку сучасного суспільства в цілому.

Виклад основного матеріалу з обґрунтуванням отриманих наукових результатів. В силу об'єктивної необхідності, в будь-який історичний період у світі відбуваються незворотні процеси – світ оновлюється, розвивається, змінюється, що є об'єктивною закономірністю. Означена незворотність процесів розвитку світу відповідно потребує адекватних підходів до розуміння того, як, яким чином це відбувається в природному русі численних галузей життя, а, відтак, і в суспільному мисленні різних етносів світу.

У час значного посилення процесів глобалізації вкрай важливим стає національне самоусвідомлення. Адже створена «...глобальна ситуація вносила і вноситиме свої істотні, часом геть несподівані корективи, і в перспективі розвитку національних культур, і в їхні «діалоги»...» [5, с. 48].

Розуміючи ці загрози, ми усвідомлюємо, що позитивно й швидко розв'язати численні проблеми насамперед національного самоусвідомлення майже неможливо без вирішення й урахування в своїй щоденній роботі обов'язкових до виконання дії, що свідомо будуть направлені на збереження, так би мовити, «фундаменту» будь-якого народу. Це дає змогу нам чітко усвідомити значення суті явища «глобалізація».

Йдеться про важливість у житті кожної людини національно-культурної ідентичності. Загалом суть цього явища полягає у настирному прагненні з існуючих мов і культур великого світу (що розвивалися століттями або й тисячоліттями!) сформувати єдину сіру масу. На жаль, в сьогоденні ця думка знаходить підтвердження через стрімкість руху розвитку світу й негативних проявів, свідками якого ми стали в державі, в якій історично ми проживаємо.

У більшості питань, які в цілому стосуються проблем трансляції в сьогодення культурної історичної пам'яті українців – виявлено реальну небезпеку. Насамперед вона нависла над національно-культурною ідентичністю як українців, так і багатьох народів світу. Маємо на увазі загрозу часткової або й повної її втрати.

Вирішення шляхів нейтралізації виявлених загроз значною мірою залежить від усталених у нашій державі форм і методів, які безперечно нині потребують нових підходів до їх розв'язання. Правильно вибрані кроки, здійснені в цьому напрямку, нададуть нові можливості для отримання багатьох відповідей на нагальні запитання. Вони пов'язані з творчою природою історично зумовлених процесів розвитку в житті суспільства, побутування та ролі традиційної народної культури.

Вище нами означене диктує потребу повернення в сучасне середовище як національної колективної пам'яті, в яку кожен народ генетично заклав своєрідну ознаку власної культури та

яскравої талановитості, отже – повернення й національно-культурної ідентичності українців, яка вирізняється серед інших народів світу.

Найперше, це необхідно молодому поколінню, ще не «загартованому» життям. Сучасна молодь ще не до кінця усвідомлює, що саме колективна пам'ять із прабатьківських часів накопичує й утримує в своїх давніх пластах цінні відомості про минуле та його образи, закарбовані довгою історією в глибинних знаннях і мудрості народу (фольклорі). Цього розуміння їх ще потрібно навчити, адже підходи, що стосуються особливого бачення й розуміння молодими цього факту, у нашій державі тільки почали формуватися.

У запропонованих процесах, що передбачають впровадження нових технологій національного спрямування в практику роботи зі здобувачами освіти, повинно знайти природне поєднання традиційних і сучасних знань про фольклор, який у сьогоденні виступає «не як мистецтво, а ретельно опрацьована система магічних ритуалів, колосального значення езотеричний код, розшифровка якого лише розпочинається» (термін «екзотеричний» – той, що нині народжується і має повернути суспільство до осягнення традиційної культури і посилення духовних інтересів) [6, с. 5–11].

Розглядаючи сучасний стан різних жанрів, зафіксованих на теренах великої України (для прикладу – народнопісенний фольклор), ми звертаємо увагу на визначення сучасної дослідниці Л. Іванникової. Вона слушно зазначає, що «... фольклор слід розглядати як відкриту, живу, динамічну, вербально-музичну систему, що функціонує в часі й просторі за властивими лише їй законами...» [7, с. 92].

За вагомими результатами досліджень генетики, кожна людина успадковує від свого роду не тільки фізичні, а й духовні властивості. Однак, щоб пізнати в цілому духовність народу (чи будь-якої людини, зокрема) необхідно, щонайменше, пізнати в багатьох поколіннях духовність предків.

Як показав плін історії, духовність це особливе й багатогранне явище, що характеризується непересічними якостями це не матеріальні й не тілесні якості. Тому, нашу увагу слід загострити на дещо фундаментальному (основоположному), що серед іншого, вирізняє духовність. Слід загострити нашу увагу на тому, що духовність завжди наповнена національно-культурною ідентичністю.

Не випадково на сьогодні суттєвим моментом розгляду й аналізу думок відомих людей-науковців або спостережень викладачів-практиків є вкрай злободенною необхідність обмірковувати питання й проблеми щодо збереження зокрема оригінальної обрядовості Поділля на історично українських землях. Адже й нині, на жаль, те що вирізняє (самоідентифікує) нас серед інших культур світу потребує щонайменше захисту.

Принагідно, звертаємося до слів І. Огієнка, в яких учений слушно зазначає, що: «...ніякий інший народ не виявив себе в піснях так яскраво і гарно, як народ український ... хоч у який бік ми поглянемо, скрізь побачимо, як оригінально й своєрідно творив свою культуру народ ... скрізь, на всьому поклав цей народ свою ознаку багатой культури і яскравої талановитості...» [9, с. 5].

Питання самоідентифікації у житті людини будь-якої нації завжди були й залишаються головними. В них заглиблено вміст особливого за своєю вагою застереження щодо прихованих загроз, які постійно виникали й продовжують виникати в сучасному цивілізованому світі.

Головною загрозою для повноцінного життя й існування будь-якої нації на теренах Європейського союзу є денационалізація. Явище денационалізації стає особливо руйнівним тоді, «...коли людина втрачає доступ до глибоких криниць і до священних вогнів життя; бо ці криниці й ці вогні завжди національні: в них закладені й живуть цілі віки всенародної праці, справжньої боротьби, споглядання, молитви й думки» [2, с. 234].

З цієї раціональної точки зору, звернення до традицій – є не що інше як розв'язання нагальної проблеми неперервності культурного розвитку будь-якого народу, адже національна культура завжди була й залишається культурою конкретної нації. За визначенням С. Грици, саме у фольклорі у вигляді своєрідного кодування щонайкраще збережена важлива етнічна інформація (фактично, цей факт можна розглядати як ДНК у генетиці). Акцентуючи на своєчасному виявленні, так би мовити, «коду» нації, провідні науковці стверджують, що, завдячуючи його врахуванню, відкриваються можливості до відтворення історичної пам'яті, що відповідає за історичну «цілісність» будь-якого етносу [4, с. 32].

Безперечно, такі дії потребують щирого ставлення й власного бажання здобувача освіти отримати особливі народні знання під час здобуття освітніх послуг у закладі вищої освіти (передусім, педагогічного спрямування). Адже саме цей період безпосередньо пов'язаний із формуванням у майбутнього фахівця необхідних життєвих і фахових компетенцій.

Здійснити кардинальні, але вкрай необхідні кроки назустріч збереженню (за різних причин зникаючих нині) окремих зразків музичних жанрів у сучасному історичному періоді – справа не зовсім легка, однак, вкрай потрібна й відповідальна.

Не заглиблюючись у численні надскладні причини еволюції українського народу, що мали місце в нашій історії, вважаємо за необхідне окреслити лише декілька найсуттєвіших із них, які склали основу нинішньому стану справ у цьому питанні.

Нова доба історії людства, свідками й прямими учасниками якої ми нині є, отримала у спадок низку негативних характеристик. Зокрема – активну трансформацію тенденції домінування в суспільстві й повсякденному побуті не завжди якісного масового культурного продукту.

Численні спостереження й наукові дослідження зацікавлених цим історичним рухом, доводять, що в подальшому саме цей факт спровокував неочікувані зміни у свідомості людей. крок за кроком це призвело до відкритого несприйняття, а далі й до нерозуміння (передусім, у лоні молодого покоління) багатючих народних знань.

Відповідні зміни своєю чергою негативно позначилися на побутуванні й культурному розвитку традиційних форм життя українців. Частково вони відкрили можливості наступним процесам, які характеризувалися знеціненням ролі виховного впливу багатотомових, так званих, «дідівських» моральних принципів, які віддзеркалювалися у зразках фольклору. Моральні принципи поколінь, закорінені в глибини історії, для кожної людини є основоположним у її розвитку та становленні – це своєрідний «фундамент» народу. На «благодатному» ґрунті з'явилися (а далі й активне поширилися) багато відкритих неякісних знань, які часто мали сумнівний літературно-поетичний зміст, або характеризувалися низькою якістю мелосу.

Продовжуючи розгляд чинників, які тією чи іншою мірою мали вплив на стан музичного фольклору на шляху історії, слід зазначити, що поступово відбулася втрата переваги в суспільстві (давньої в часі історії, вкрай важливої для кожної людини) форми життя наших пращурів. Йдеться про спілкування «наживо» з простими творцями й носіями-трансляторами корінних традицій і звичаїв, збережених простим народом.

За цих обставин, більш зрозумілим, а далі й необхідним для молодого покоління, став світ віртуальний, а саме – Інтернет, аудіо- та відеозаписи, комп'ютерні ігри, інформація, здобута з розмаїття соціальних мереж тощо. Легка доступність низки електронних засобів, які, як правило, вміщують колосальний обсяг не завжди якісної інформації, вщерть «захопила» серця та душі молодого покоління.

Рухаючись у напрямку встановлення причин, які відіграли суттєву роль у применшенні ролі музичного фольклору в житті суспільства (молодого покоління – особливо), аналізуючи ключові моменти цього руху, ми зобов'язані: по-перше, звернути увагу на сучасний історичний час, у якому перевагу насамперед у численних ефірах і побуті здобула генетично «чужа» для нас англо-американська культура. Вона, фактично, заповонила світовий інформаційний простір, хоча про шкідливість впливу цього «продукту» (насамперед на не стійкі організми молоді) постійно наголошують відомі вчені-дослідники й практики.

Ми безперечно не маємо жодних сумнівів у тому, що поява у світі такого широкого спектра інформаційних технологій, була спрямована на: на розвиток і розширення знань і вмінь молоді людини; передбачала цільову допомогу молодим у перетворенні здобутої інформації на потрібні знання й навички.

Водночас її метою був розвиток фахових рис здобувача освіти задля миттєвого реагування на різноманітний масив швидкоплинної інформації, що зокрема охоплює низку завдань і викликів, які щоденно повнять життя нинішнього покоління.

Техніка широкої дії, що й слід було очікувати, «перекрила» юній особистості прямий доступ до надцінного «живого джерела» – спілкування через слово, спів, показ танцю чи давнього обряду тощо.

Реагуючи на суцільну діджиталізацію сучасного суспільства, вважаємо за необхідне відновити роботу щодо повернення в наше життя (й особливо життя молодих) художньо-аматорського (побутового) музикування (підхід, який був використаний на українських землях у кінці XIX – початку XX ст. й приніс позитивні результати).

Як передбачали провідні науковці (дослідники фольклору світового рівня), у результаті різних негативних процесів, які не припинялися у всі історичні періоди, в нашому житті з'явилися сучасні вкрай негативні тенденції, що особливо впливають насамперед на молоду особистість.

Відтак, у час суцільної діджиталізації виникла природна потреба в прискоренні серед молоді особливих дій, які позитивно «спрацювали» б на відновлення й значне розширення художньо-аматорського (побутового) музикування, що дало позитивні результати в період доволі бурхливого поширення їх на українських землях у кінці XIX – початку XX ст.)

Висновки з дослідження і перспективи подальших розвідок у визначеному напрямі.

Отже, український фольклор дає змогу сьогодні цілеспрямовано формувати загальнолюдські норми моральної свідомості, розвивати морально-етичних почуття, ставлення та звички поведінки молоді. Досить важливою на сучасному етапі розгляду стає повага до праці, трудових традицій, знярядь праці, звичаїв, пісень та розваг, нарешті – могил наших мудрих та співучих предків. Усе це дороге для нас і подібно до того, як особиста пам'ять людини формує її совість, шанобливе ставлення до рідних та близьких, до родичів та друзів – старих друзів, тобто найбільш вірних, з якими їх зв'язують спільні спогади, – так історична пам'ять народу формує моральний клімат та суспільство в цілому, у якому живе цей народ.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Акопян А. А. Музичний фольклор у сучасній культурі України. *АРТ-платФОРМА*. 2022. Вип. 1(5). С. 97–116.
2. Горбатенко В., Козенюк А. Етнодержавознавство: утворення нової парадигми національного поступу. *Генеза*. 1997. № 1(5). С. 234–235.
3. Грица С. В ім'я збереження фольклору. Вибрані статті. Фольклор у просторі та часі. Тернопіль: Астон, 2000. 228 с.
4. Грица С. Трансмісія фольклорної традиції: етномузикознавчі розвідки. Тернопіль: Астон, 2002. 112 с.
5. Дзюба І. Національна культура як чинник майбуття України. *Починаймо з поваги до себе: Статті. Доповіді*. Київ: Просвіта, 2002. С. 48.
6. Іваницький А. Хрестоматія з українського музичного фольклору (з поясненням та коментарями): навч. посібник. Вінниця: НОВА КНИГА. 2008. 520 с. URL: https://archive.org/details/iv_hrest.
7. Іваннікова Л. Видання, що руйнує стереотипи. *Народна творчість та етнологія*. НАНУ, ІНФЕ ім. М. Рильського. Київ, 2013. № 3. С. 92–97. URL: https://nte.etnolog.org.ua/uploads/2013/3/nte_3_2013.pdf.
8. Методологія наукової діяльності / за ред. Д. В. Чернілевського Вид 2-ге допов. Вінниця: Вид-во АМСКП, 2010. 484 с. URL: http://eprints.zu.edu.ua/12925/1/%D0%9C%D0%9D%D0%94_%D1%82%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82_2013.pdf.
9. Огієнко І. Історія української культури: коротка історія культурного життя українського народу. Вінніпег: Волинь, 1970. 272 с. URL: <https://diasporiana.org.ua/ukrainica/2521-ogiyenko-i-istoriya-ukrayinskoji-kulturi-kortka-istoriya-kulturnogo-zhittya-ukrayinskogo-narodu/>
10. Попович М. Філософська соціологічна думка. *Народна творчість та етнографія*. 1990. № 3. С. 49–54.
11. Українська фольклористика. Словник-довідник / уклад. і заг. ред. Михайла Чернописького. Тернопіль: Підручники і посібники, 2008. 448 с. URL: <https://biblioteka.cdu.edu.ua/cgi-bin/catsearch.pl?qttype=simple&query=%D1%84%D0%BE%D0%BB%D1%8C%D0%BA%D0%BB%D0%BE%D1%80>.
12. Apgar J., Bank K., Bassler S. et al. Music, myth and story in medieval and early modern Culture (Studies in medieval and Renaissance music, 19). Boydell Press, March 15, 2019. 342 p.

REFERENCES

1. Akopian A. A. Muzychnyj fol'klor u suchasni kul'turi Ukrainy. ART-platFORMA. 2022. Vyp. 1(5). P. 97–116. [in Ukrainian].
2. Horbatenko V., Kozeniuk A. Etnoderzhavoznavstvo: utvorennia novoi paradyhmy natsionalnoho postupu. Geneza. 1997. № 1(5). P. 234–235. [in Ukrainian].
3. Hrytsa S. V imia zberezhenia folkloru. Vybrani statii. Folklor u prostori ta chasi. Ternopil: Aston, 2000. 228 p. [in Ukrainian].

4. Hrytsa S. Transmissiia folklornoï tradytsii: etnomuzykoznavchi rozvidky. Ternopil: Aston, 2002. 112 p. [in Ukrainian].
5. Dziuba I. Natsionalna kultura yak chynnyk maibuttia Ukrainy. Pochynaimo z povahy do sebe: Statti. Dopovidi. Kyiv: Prosvita, 2002. P. 48. [in Ukrainian].
6. Ivanytskyi A. Khrestomatiiia z ukrainskoho muzychnoho folkloru (z poiasnenniam ta komentariamy): navch. posibnyk. Vinnytsia: NOVA KNYHA. 2008. 520 p. URL: https://archive.org/details/iv_hrest. [in Ukrainian].
7. Ivannikova L. Vydannia, shcho ruiniue stereotypy. Narodna tvorchist ta etnolohiia. NANU, INFE im. M.Rylskoho. Kyiv, 2013. № 3. P. 92–97. URL: https://nte.etnolog.org.ua/uploads/2013/3/nte_3_2013.pdf. [in Ukrainian].
8. Metodolohiia naukovoï diialnosti. Za red. Chernilevskoho D. V. Vyd 2-he dopov. Vinnytsia: Vyd-vo AMSKP, 2010. 484 p. URL: http://eprints.zu.edu.ua/12925/1/%D0%9C%D0%9D%D0%94_%D1%82%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82_2013.pdf. [in Ukrainian].
9. Ohiienko I. Istoriiia ukrainskoi kultury: korotka istoriia kulturnoho zhyttia ukrainskoho narodu. Vinnipeh: Volyn, 1970. 272 p. URL: <https://diasporiana.org.ua/ukrainica/2521-ogiyenko-i-istoriya-ukrayinskoyi-kulturi-korotka-istoriya-kulturnogo-zhittya-ukrayinskogo-narodu/>. [in Ukrainian].
10. Popovych M. Filosofska sotsiolohichna dumka. Narodna tvorchist ta etnohrafiiia. 1990. № 3. P. 49-54. [in Ukrainian].
11. Ukrainska folklorystyka. Slovnyk-dovidnyk / ukladannia i zahalna redaktsiia Mykhaila Chornopyskoho. Ternopil: Pidruchnyky i posibnyky, 2008. 448 p. URL: <https://biblioteka.cdu.edu.ua/cgi-bin/catsearch.pl?qttype=simple&query=%D1%84%D0%BE%D0%BB%D1%8C%D0%BA%D0%BB%D0%BE%D1%80>. [in Ukrainian].
12. Apgar J., Bank K., Bassler S. et al. Music, myth and story in medieval and early modern culture (Studies in medieval and Renaissance music, 19). Boydell Press, March 15, 2019. 342 p. [in English].

Матеріал надійшов до редакції 20.09.2023